

 ÖSTHAMMARS KOMMUN <i>- EN DEL AV ROSLAGEN</i> Socialförvaltningens ledningssystem		Dokumenttyp:	
		Riktlinje	
		Titel:	
		För insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	
Granskad av:	Fastställd av:	Fastställd datum:	Reviderad datum:
Enheten Äldre och LSS Verksamhetschef myndighet Verksamhetschef LSS/HSL	Individ- och familjenämnden	2014-04-01	2023-06-15

Innehåll

SYFTET MED RIKTLINJEN	4
ANSVAR OCH ROLLER	4
SEKRETESS	5
FN-KONVENTIONEN	5
BARNKONVENTIONEN, NY LAG I SVERIGE 1 JANUARI 2020	5
INRIKTNING FUNKTIONSHINDERPOLITIKEN	5
ALLMÄNT OM INSATSER ENLIGT LSS	6
MÅLGRUPP	6
KVALITETSKRAVEN I LSS	6
VERKSAMHETENS MÅL	6
GODA LEVNADSVILLKOR	6
LSS I RELATION TILL ANNAN LAGSTIFTNING	7
VEM FÅR ANSÖKA OM INSATSER	7
PERSONKRETS 1 § LSS	7
PERSONKRETS ETT (1:1 § LSS)	7
PERSONKRETS TVÅ (1:2 § LSS)	8
PERSONKRETS TRE (1:3 § LSS)	8
<i>Varaktigt funktionshinder</i>	9
<i>Stora funktionshinder</i>	9
<i>Betydande svårigheter i den dagliga livsföringen</i>	9
<i>Omfattande behov av stöd eller service</i>	9
PERSONKRETSBEDÖMNING AV SMÅ BARN	10
BESKRIVNING AV INSATSER 9 § LSS	10
RÄDGIVNING OCH ANNAT PERSONLIGT STÖD ENLIGT 9 § 1 P. LSS	10
BITRÄDE AV PERSONLIG ASSISTANS ENLIGT 9 § 2 P. LSS	10
<i>Kommunens ansvar</i>	11
<i>Personlig assistans till personer som fyllt 66 år</i>	11

<i>Nya bestämmelser från och med 2026-01-01</i>	12
<i>Makars gemensamma ansvar</i>	12
<i>Personlig assistans till barn</i>	12
<i>Personlig assistans i barnomsorg, skola och daglig verksamhet</i>	12
<i>Sjukhusvistelse</i>	13
<i>Semesterresor</i>	13
<i>Enskildes sjukdom</i>	13
<i>Val av assistansanordnare</i>	14
<i>Merkostnader vid sjukdom eller vikarieanskaffning vid privat utförande av personlig assistans</i>	14
<i>Delat ansvar mellan kommunen och Försäkringskassan</i>	14
<i>Överlämnande av ärende till Försäkringskassan (15 § 8 p LSS)</i>	14
LEDSAGARSERVICE ENLIGT 9 § 3 P. LSS	15
<i>Ledsagarservice till barn</i>	15
BITRÄDE AV KONTAKTPERSON ENLIGT 9 § 4 P. LSS	15
AVLÖSARSERVICE I HEMMET ENLIGT 9 § 5 P. LSS	15
KORTTIDSVISTELSE UTANFÖR DET EGNA HEMMET ENLIGT 9 § 6 P. LSS	16
KORTTIDSTILLSYN FÖR SKOLUNGDOM ÖVER 12 ÅR UTANFÖR DET EGNA HEMMET I ANSLUTNING TILL SKOLDAGEN SAMT UNDER LOV, ENLIGT 9 § 7 P. LSS	16
BOENDE I FAMILJEHEM ELLER BOSTAD MED SÄRSKILD SERVICE FÖR BARN ELLER UNGDOMAR SOM BEHÖVER BO UTANFÖR FÖRÄLDRAHEMMET ENLIGT 9 § 8 P. LSS	17
<i>Familjehem</i>	17
<i>Bostad med särskild service för barn och ungdomar</i>	17
<i>Boende på grund av skolgång på annan ort</i>	18
<i>Beslut om boende i kombination med andra insatser</i>	18
BOSTAD MED SÄRSKILD SERVICE FÖR VUXNA ELLER ANNAN SÄRSKILD ANPASSAD BOSTAD FÖR VUXNA ENLIGT 9 § 9 P. LSS	18
<i>Kriterier för att bevilja bostad med särskild service</i>	18
<i>Gruppbostad</i>	18
<i>Servicebostad</i>	19
<i>Annan särskild anpassad bostad</i>	19
DAGLIG VERKSAMHET FÖR PERSONER I YRKESVERKSAM ÅLDER SOM SAKNAR FÖRVÄRVSARBETE OCH INTE UTBILDAR SIG ENLIGT 9 § 10 P. LSS	19
HANDLÄGGNINGSPROCESSEN	20
<i>ALLMÄNT OM PERSONKRETSEN ENLIGT LSS</i>	20
<i>BARNPERSPEKTIVET</i>	20
<i>VÄRDNADSHAVARE</i>	20
<i>GOD MAN OCH FÖRVALTARE</i>	21
<i>FÖRETRÄDE INFÖR NÄMND</i>	21
UTGÅNGSPUNKTER FÖR HANDLÄGGNINGEN	21
<i>ATT GENOMFÖRA EN UTREDNING</i>	21
<i>UTREDNING OCH BEDÖMNING</i>	21
<i>BEDÖMNING AV PERSONKRETSSTILLHÖRIGHET</i>	21

BESLUT	22
TACKAR NEJ TILL INSATS	22
KOMMUNICERING AV FÖRSLAG TILL BESLUT	22
AVSLAG	23
ÖVERKLAGANDE AV BESLUT.....	23
UPPFÖLJNING AV BEVILJADE INSATSER.....	23
GENOMFÖRANDE AV BEVILJADE INSATSER	23
HÄLSO- OCH SJUKVÅRD.....	23
EGENVÅRD.....	24
TANDVÅRD.....	24
DOKUMENTATION.....	24
GENOMFÖRANDEPLAN.....	25
INDIVIDUELL PLAN ENLIGT 10 § LSS	25
SAMORDNAD INDIVIDUELL PLAN (SIP).....	25
AVGIFTER OCH OMKOSTNADER	25
FÖRHANDBESKED	26
ANSVARSFÖRDELNING MELLAN KOMMUNER	26
TILLFÄLLIG VISTELSE	27
TOLK.....	27
MEDVERKANDEPLIKTEN.....	27
RAPPORTERINGSSKYLDIGHETEN.....	27
RAPPORTERINGSSKYLDIGHET ENLIGT LEX SARAH.....	27
VÅLD I NÄRA RELATIONER	28
REFERENSER.....	29
<i>Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) .....</i>	<i>29</i>
<i>LSS-boken, stöd till beslutsfattare och yrkesverksamma .....</i>	<i>29</i>
<i>Socialtjänstlagen (2001:453) .....</i>	<i>29</i>
<i>Föräldrabalken (1949:381).....</i>	<i>29</i>
<i>Äktenskapsbalken (1987:230).....</i>	<i>29</i>
<i>Socialförsäkringsbalken (2010:110) .....</i>	<i>29</i>
<i>Offentlighet- och sekretesslagen (2009:400).....</i>	<i>29</i>
<i>Skollagen (2010:800) .....</i>	<i>29</i>
<i>Förvaltningslagen (2017:900).....</i>	<i>29</i>
<i>Socialstyrelsens allmänna råd om dokumentation (SOSFS 2014:5) .....</i>	<i>29</i>
<i>Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) .....</i>	<i>29</i>
<i>Socialtjänstförordningen (2001:937) .....</i>	<i>29</i>

Syftet med riktlinjen

Riktlinjen avser insatser enligt LSS och beskriver hur kommunen jobbar för personer med funktionsnedsättning inom sitt ansvarsområde, främjar jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen.

Syftet med riktlinjen är att skapa ett enhetligt synsätt vid bedömningar. De ska säkerställa att medborgarna ska behandlas lika oavsett handläggare.

Riktlinjerna är vägledande och gäller aldrig utan undantag. En helhetsbedömning av den enskildes totala situation måste alltid göras i varje enskilt fall. Ytterst är det dock alltid den enskildes behov av stöd och hjälp som är avgörande vid beslut om insats. Riktlinjerna utgår från **Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS (1993:387)** och avser insatser för barn, ungdomar och vuxna. Alla beslut ska prövas mot gällande lagar, förordningar, rättspraxis, förarbeten till lagstiftning och prejudicerande rättsfall.

Ansvar och roller

Individ och familjenämnden ansvarar för att fastställa riktlinjer och för att det i ledningssystemet finns beskrivet de processer, rutiner och samverkan som behövs för att säkra kvaliteten på de insatser som ges i verksamheten.

Sektorchefen har huvudansvaret för att det finns riktlinjer, rutiner och övriga styrdokument.

Verksamhetschefen har ansvar för att enhetscheferna och biståndshandläggarna känner till riktlinjen och rutinerna. Ansvarar även för uppföljning och utveckling av verksamheten.

Enhetschefen för produktion ansvarar för att planera och verkställa beslut.

Enhetschefen för enheten äldre och LSS ansvarar för rapporteringen av ej verkställda beslut till IVO (Inspektionen för vård och omsorg) samt för dokumentation av genomförandet.

Biståndshandläggaren för LSS har ansvar för att utreda, bedöma och besluta om behov enligt LSS utifrån fastställd delegationsordning. Biståndshandläggaren ansvarar även för att följa upp beviljade insatser.

Arbetsterapeut och fysioterapeut/sjukgymnast bedömer behovet av rehabilitering och hjälpmedel samt handleder personal.

Sjuksköterska ansvarar för att utreda och bedöma behov av vissa hälso- och sjukvårdsinsatser samt för uppföljning av dessa. De ansvarar även för att utbilda och handleda personal.

Riktlinjerna följs upp var tredje år eller vid behov vid t.ex. förändringar i lagstiftning, föreskrifter eller kommunala styrdokument.

Sekretess

Alla medarbetare inom socialtjänsten omfattas av sekretess. Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (26 kap. 1 § OSL).

FN-konventionen

FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har inflytande på den svenska lagstiftningen för personer som lever med en funktionsnedsättning och för att dessa ska uppnå delaktighet och jämlikhet i samhällslivet. Konventionen tar upp åtgärder som är nödvändiga för att säkra rättigheterna för människor med en funktionsnedsättning.

Barnkonventionen

Barnkonventionen (ny lag i Sverige sedan 2020-01-01) innehåller rättigheter som varje barn ska ha och gäller alla barn och unga upp till 18 år som bor eller vistas i ett land. Barnkonventionen slår fast att alla barn har samma rättigheter att växa upp under trygga förhållanden, att utvecklas och att skyddas mot övergrepp och utnyttjande. Barnkonventionen bygger på fyra principer:

- Barnet ska skyddas mot alla former av diskriminering (artikel 2)
- Barnets bästa ska beaktas i alla beslut (artikel 3)
- Barn har rätt till liv och utveckling (artikel 6)
- Barnet ska ha rätt att säga sin mening och få den respekterad (artikel 12)

Barn har rätt till inflytande vid ansökan, utredning, beslut och uppföljning. Vid inledande kontakter med vårdnadshavare ska information därför ges om att barnets perspektiv ska beaktas i utredningen och att barnet kommer att få inflytande i utredningsprocessen.

Biståndshandläggaren ska skaffa sig kännedom om barnets vilja, förutsättningar och uppfattning om sin situation. Vilka överväganden som görs i utredningen utifrån barnets perspektiv och hur detta påverkar beslutet ska framgå av dokumentationen. Ska också framgå hur barnet har varit delaktigt i utredning, beslut och uppföljning, liksom barnets åsikter och önskemål ska dokumenteras. Då barnet inte kan eller vill delta i utredningsprocessen ska orsaken framgå i dokumentationen.

Inriktning funktionshinderpolitiken

De nationella målen för funktionshinderpolitiken är:

- En samhällsgemenskap med mångfald som grund
- Att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet
- Jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män som lever med en funktionsnedsättning

Östhammars kommun ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra. De ska ges förutsättningar att kunna verka och bo i en god samhällsmiljö. De insatser som ges ska syfta till en ökad självständighet och förbättrad livssituation för den enskilde.

Allmänt om insatser enligt LSS

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS 1993:387) är en rättighetslag. Den som uppfyller kraven för att tillhöra lagens personkrets har rätt att få vissa i lagen angivna insatser, förutsatt att den enskilde har behov av insatsen i sin livsföring och att behovet inte är tillgodosett.

Målgrupp

Alla personer med en funktionsnedsättning omfattas inte av LSS-lagens insatser. För att ha rätt till insatser enligt LSS krävs att:

- den enskilde omfattas av någon av lagens tre personkretsar enligt 1 § LSS,
- den enskilde behöver sådan hjälp i sin livsföring,
- behovet faktiskt inte tillgodoses på annat sätt,
- insatserna behövs för att stärka att den enskilde tillförsäkrats goda levnadsvillkor.

Kvalitetskraven i LSS

Av 6 § LSS framgår att verksamheten ska vara av god kvalitet och att kvaliteten i verksamheten systematisk och fortlöpande ska utvecklas och säkras. Det övergripande målet för verksamhet som bedrivs med stöd av LSS ska vara att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen. Målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra, trots sin funktionsnedsättning. I 7 § LSS anges en kvalitetsnivå på de insatser som tillhandahålls enligt LSS. Genom de särskilda insatserna i LSS ska den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor. Det krävs också att brukaren bemöts på ett bra sätt och att personalen har lämplig utbildning och erfarenhet. Uppföljning och utvärdering av verksamhetens kvalitet ska göras av den ansvariga nämnden.

De kvalitetskriterier som kan urskiljas i lagtexten och förarbete och som ska ligga till grund för insatserna är: självbestämmande, inflytande, integritet och delaktighet samt helhetssyn, kontinuitet och tillgänglighet.

Verksamhetens mål

Verksamhetens mål enligt 5§ LSS är att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som anges i 1 §.

Goda levnadsvillkor

Vid bedömning av om den enskilde har rätt till insatser enligt LSS används begreppet goda levnadsvillkor. Den enskilde har rätt till insatser enligt LSS om insatserna behövs för att den

enskilde ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Goda levnadsvillkor enligt LSS är att jämföra med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder eller gemene man.

LSS i relation till annan lagstiftning

LSS inskränker inte rättigheter som en enskild person kan ha enligt annan lag. LSS-handläggaren ska upplysa om detta samt om de skillnader som finns mellan SoL och LSS. Om en insats kan ges enligt såväl SoL som LSS ska den enskilde, om han förväntas omfattas av personkretsen i LSS, få hjälp att göra sin ansökan i enlighet med LSS. Det är dock den enskilde som, efter att ha blivit informerad, väljer utifrån vilken lag insatser söks. Även den som ingår i LSS personkrets kan behöva bistånd enligt SoL som komplement till LSS-insatserna.

Vem får ansöka om insatser

En viktig grundprincip i LSS är att insatser endast kan beviljas utifrån den enskildes begäran. Det innebär att det inte finns några bestämmelser om att ge insatser utan samtycke.

I 8 § LSS regleras vem som får ansöka om en insats: Insatser enligt LSS ska ges den enskilde endast om han eller hon begär det. Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i fråga kan vårdnadshavare, god man, förmyndare eller förvaltare begära insatser för honom eller henne.

Finns det två vårdnadshavare ska båda stå bakom ansökan. Även i de fall då föräldrarna är fränskilda, men har gemensam vårdnad, måste båda föräldrarna vara överens om att begära LSS insatser för att sådana ska kunna beviljas. Förblir föräldrarna oense kan nämnden oftast inte behandla ansökan.

Av 6 kap 13 a § Föräldrabalken framgår att socialnämnden får besluta om vilken åtgärd som ska vidtas ifall vårdnadshavare inte kan komma överens. Det gäller insatserna biträde av kontaktperson, avlösarservice och korttidsvistelse enligt LSS. När ett barn under 15 år av någon anledning saknar vårdnadshavare som kan ansöka om insatser kan i stället en legal ställföreträdare, till exempel god man, ansöka om insatser för barnet.

Personkrets 1 § LSS

Lagen omfattar personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd, betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, andra *varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder* som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är *stora* och förorsakar *betydande svårigheter i den dagliga livsföringen* och därmed ett *omfattande behov av stöd och service*.

Personkrets ett (1:1 § LSS)

Personkrets ett omfattar personer med en utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd. Med begreppet utvecklingsstörning avses en intellektuell funktionsnedsättning. Utvecklingsstörningen ska ha uppstått på grund av en brist eller skada under utvecklingsperioden som i många fall är så betydande att personen behöver stöd och hjälp i sin livsföring genom olika insatser för att kunna delta i samhällslivet. Med utvecklingsperioden avses i allmänhet åren före 16 års ålder. Orsaken till bristen eller skadan

saknar betydelse. Vid bedömningen av den intellektuella förmågan ska psykologiska sociala och pedagogiska faktorer vägas samman.

Med autism och autismliknande tillstånd avses sådana djupgående störningar i fråga om social förmåga, kommunikation och beteende som medför allvarligt funktionshinder i fråga om psykosocial och/eller pedagogisk anpassning. Störningarna debuterar under barndomen, oftast men inte alltid före tre års ålder, och ger nästan alltid allvarliga psykiska funktionshinder under hela livet.

För att fastställa personkretstillhörighet krävs diagnos och intyg om utvecklingsstörning, om autism eller om autismliknande tillstånd av leg. läkare och/eller leg. psykolog samt diagnos kod.

Personkrets två (1:2 § LSS)

Personkrets två omfattar personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder (från 16 år) föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Utlösande faktorer ska vara sjukdomar av kroppslig art - tumörer, hjärnblödningar, inflammationer eller skador som föranletts av yttre våld, t.ex. trafikskador. I förarbetena anges att personer med olika psykiska sjukdomstillstånd, som också kan medföra begåvningshandikapp, t.ex. demens, och personer med sjukdomar som är en följd av missbruk av beroendeframkallande medel, inte omfattas av personkretsen. Dessa kan enligt förarbetena endast omfattas av lagen om de uppfyller kriterierna enligt personkrets 3.

För att fastställa personkretstillhörighet krävs intyg av leg. läkare om hjärnskadan, dess uppkomst och utredning av leg. psykolog som styrker den begåvningsmässiga funktionsnedsättningen.

Personkrets tre (1:3 § LSS)

Här inbegrips barn, ungdomar och vuxna med långvarigt habiliterings- och/eller rehabiliteringsbehov, d.v.s. personer som på grund av sin funktionsnedsättning har ett i flera avseenden likartat behov som de som omfattas av 1 § 1 och 1 § 2.

Följande kriterier ska vara uppfyllda för att en person ska tillhöra personkrets enligt 1 § 3 p LSS:

Varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande, funktionsnedsättningarna ska vara stora och förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen, personen ska ha behov av omfattande stöd och service.

Kriterierna går dock inte att helt självständigt bedöma var för sig eftersom de påverkar varandra. Funktionsnedsättningen ska vara betydande och bestående. Enbart kognitiv funktionsnedsättning är inte tillräckligt för att den enskilde ska tillhöra personkretsen. För att en person ska omfattas av personkretsen måste alla kriterier vara uppfyllda. När det är fråga om flera funktionshinder ska en sammantagen bedömning göras vid prövningen av om någon omfattas av personkretsen. Personkrets tre är till skillnad från personkrets ett och två, inte diagnosstyrd i den meningen att en viss diagnos alltid medför att personen omfattas av LSS.

För bedömning om en person omfattas av personkrets 3 behövs underlag som tydliggör funktionshindrets konsekvenser i den dagliga livsföringen, till exempel ADL.

Varaktigt funktionshinder

När det gäller begreppet varaktigt funktionshinder så anges det i förarbeten att funktionshindret inte ska vara av tillfällig eller övergående natur (prop.1992/93:159 s. 169). Det syftar till att tillförsäkra personer med livslånga eller mycket långvariga funktionshinder särskilt stöd.

En bedömning av varaktigheten görs då handläggaren avgör om personen tillhör personkretsen eller inte, medan behovet av insats kan variera över tiden. Ett behovs varaktighet kan omprövas, och bestämmelse om att detta ska göras kan skrivas in i beslutet. De beviljade insatserna i sig kan påverka behovets varaktighet och omfattningen av framtida behov. Tidsgränsen för om funktionsnedsättningen ska betraktas som varaktigt får bedömas i det enskilda fallet.

Stora funktionhinder

För att det ska bedömas som ett stort funktionshinder ska det ha en sådan karaktär att det starkt påverkar flera livsområden samtidigt t.ex. boende, fritid, behov av rehabilitering eller habilitering. Det gäller t.ex. om en person till följd av funktionshindret har återkommande behov av annan persons hjälp för den dagliga livsföringen i boendet, i utbildningssituationen, på arbetet, på fritiden eller för att förflytta sig, för att meddela sig med andra eller för att ta emot information.

I förarbeten anges som exempel på stora funktionshinder bl.a. personer med uttalade förslamningar eller svårartade och invalidiserande effekter av sjukdomar som diabetes eller hjärt- och lungsjukdomar samt människor med grava syn- och hörselskador (prop.1992/93:159 s. 168).

En till synes mindre allvarlig sjukdom eller mindre skada kan också innebära ett stort funktionshinder som förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service. Även psykiska störningar kan förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen.

Betydande svårigheter i den dagliga livsföringen

Med betydande svårigheter i den dagliga livsföringen menas att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner som toalettbestyr och hygien, på- och avklädning, mathållning, förflyttning inomhus eller utomhus, sysselsättning och nödvändig träning och/eller behandling.

Det kan också innebära att en person inte kan förstå och klara sin ekonomi (prop. 1992/93:159 s.169), svårigheter att göra sig förstådd, kommunicera med andra (t.ex. i direkta samtal med andra och telefonsamtal) eller att en person riskerar att bli isolerad från andra människor (prop. 1992/93:159 s. 56).

Omfattande behov av stöd eller service

Omfattande behov av stöd och service kan vara behov av hjälp med toalettbesök, hygien och på- och avklädning. Det kan även vara ett behov av hjälp med matlagning, skrivning och läsning, kommunikation med andra, förflyttning, sysselsättning och rekreation mm. Behovet ska beaktas med bedömning av insatser från hela samhället, inte bara insatser enligt denna lag. En bedömning av en persons behov av stöd eller service måste alltid ske utifrån en sammanvägning av medicinska, sociala och psykologiska faktorer (prop. 1992/1993:159 s. 169).

I begreppet ett omfattande behov av stöd och service ligger både kvantitativa och kvalitativa aspekter. Den enskilde ska i allmänhet ha ett återkommande behov av särskilt stöd för att klara funktioner som andra kan klara på egen hand. Med återkommande menas att stödbehovet vanligen finns dagligen och i olika situationer och miljöer. Behov av stöd bör uppfattas i vid bemärkelse och avse stöd av olika karaktär. Ibland kan det dock krävas stödsinsatser av så speciell art att de trots mindre tidsåtgång är att betrakta som omfattande.

Personkretsbedömning av små barn

Vid bedömning av små barn med funktionsnedsättning är utgångspunkten den aktuella situationen. På grund av barnets låga ålder framgår det kanske inte om funktionsnedsättningen är så stor att den orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Alla små barn behöver ju hjälp med att äta, kommunicera och förflytta sig mm. I dessa fall får man bedöma om barnet med stigande ålder kan antas komma att få betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service. (prop. 1992/93:159). Avsikten med att göra en prognos om barnets framtida svårigheter och därmed sammanhängande stödbehov är att redan när det gäller mycket små barn kunna bedöma om barnet omfattas av LSS personkrets. Personkretsens gruppstillhörighet kan ändras allt eftersom barnet utvecklas och möjligheterna att ställa diagnos enligt LSS personkrets 1 blir säkrare.

Om det inte går att bedöma om barnet kommer att omfattas av LSS på grund av att varaktigheten inte kan styrkas ska biståndshandläggaren informera vårdnadshavaren om vikten av en ny LSS-ansökan längre fram. I vissa fall, t.ex. vid allvarliga ryggmärgsbräck, grav CP-skada etc. torde man dock med stor säkerhet kunna säga att barnet kommer att få betydande svårigheter även på längre sikt. I sådana fall finns det ingen anledning att dröja med beslut om personkretstillhörighet. Betydelsen av tidiga insatser ska inte underskattas vilket understryker behovet av att allsidiga och kvalificerade insatser till barn med omfattande funktionsnedsättning kommer till stånd. En funktionsnedsättning för barn i en viss ålder kan ibland förorsaka sådana betydande svårigheter i den dagliga livsföringen att behovet av stöd och service under några år kan anses så omfattande att barnet omfattas av LSS personkrets 3 och har behov av insatser enligt lagen.

Beskrivning av insatser 9 § LSS

Rådgivning och annat personligt stöd enligt 9 § 1 p. LSS

Det är regionen som är primärt ansvarig för denna insats. Insatsen är tänkt att ge personer som tillhör lagens personkrets och deras anhöriga tillgång till kvalificerade insatser från flera kompetensområden som behövs för att underlätta det dagliga livet. Det rör sig om insatser av rådgivande och allmänt stödjande karaktär där medicinska, psykologiska, sociala och pedagogiska aspekter av funktionsnedsättningen beaktas. Ska ses som ett komplement till habilitering, rehabilitering och socialtjänst. Avsikten är inte att ersätta annat samhällsstöd. Insatsen kan ges av kurator, psykolog, arbetsterapeut, logopeddietist m.fl. Handläggaren ansvarar för att informera om denna insats.

Biträde av personlig assistans enligt 9 § 2 p. LSS

En person kan tillhöra personkretsen enligt 1 § LSS och vara berättigad till insatser enligt denna lag men ändå inte vara berättigad till personlig assistans.

Med personlig assistans enligt 9 § 2 avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med ett eller flera grundläggande behov. Med grundläggande behov avses:

1. andning,
2. personlig hygien,
3. måltider,
4. av- och påklädning,
5. kommunikation med andra,
6. stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom, och
7. stöd som den enskilde behöver löpande under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes fysiska hälsa.

Om den enskilde på grund av psykisk funktionsnedsättning behöver kvalificerade aktivering- och motiveringsinsatser för att han eller hon själv ska klara att tillgodose ett grundläggande behov som avses i första stycket 2-5, ska sådana insatser beaktas som en del av hjälpen med det grundläggande behovet.

Hjälp med behov enligt första stycket 1, 6 och 7 ska anses som hjälp med grundläggande behov, oavsett hjälpens karaktär. Detta gäller även hjälp med måltider i form av sondmatning och hjälp i form av kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser.

Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt. Om behovet avser hjälp med ett grundläggande behov som avses i första stycket 1 eller 7, omfattar rätten till insats alla åtgärder som är direkt nödvändiga för att hjälpen ska kunna ges. Om behovet avser hjälp med måltider i form av sondmatning, omfattar rätten till insats alla åtgärder som är direkt nödvändiga för förberedelse och efterarbete i samband med sådana måltider.

Den som har behov av mer än en personlig assistent samtidigt, har rätt till två eller flera assistenter endast om möjligheten att få bidrag enligt lagen (2018:222) om bostadsanpassning eller hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) har utretts.

Vanliga skäl till dubbel assistans kan vara stort behov av hjälp vid förflyttningar, lyft, hygien samt av- och påklädningar. Även vid hjälp med andning och måltider i form av sondmatning kan det finnas behov av dubbel assistans (prop. 2018/19:145 s. 27).

Kommunens ansvar

Kommunen är ansvarig för personlig assistans till personer som behöver assistans för sina grundläggande behov under högst 20 timmar per vecka, vid tillfälliga behov och i vissa andra situationer där personlig assistans kan behövas men där assistansersättning genom Försäkringskassan (Socialförsäkringsbalken 51 kap 2 §) inte kan beviljas.

Personlig assistans till personer som fyllt 66 år

Personer med pågående insatser enligt 9 § 2 LSS, som beviljats innan 66 års ålder, får behålla insatsen efter det att de fyllt 66 år. Den som inkommer till kommunen med begäran senast dagen före 66-årsdagen, ska få sin begäran prövad och om behov av insatsen föreligger ska

begäran beviljas. Antalet assistanstimmar enligt LSS får inte utökas efter det att personen fyllt 66 år. Detta innebär att behov av ökade insatser efter 66-årsdagen får tillgodoses på annat sätt.

Nya bestämmelser från och med 2026-01-01

Personer med pågående insatser enligt 9 § 2 LSS som har beviljats innan han eller hon har uppnått riktåldern för pension, eller ansökan om sådan insats inkommer till kommunen senast dagen före den dag när riktåldern för pension uppnås och därefter blivit beviljad får behålla insatsen även om de har uppnått riktåldern för pension.

Insatser enligt 9 § 2 får dock inte utökas efter det att den insatsberättigade har uppnått riktåldern för pension.

Makars gemensamma ansvar

Vad som normalt faller under makars ansvar för varandra avses det gemensamma ansvaret för hem och hushåll som föreligger makar emellan enligt äktenskapsbalken (1987:230). Vid bedömning av tidsåtgång bör beaktas att makar har ett gemensamt ansvar för hushållet. Något ansvar för den andres personliga omvårdnad föreligger inte. Detta gäller även för par som är sambo och föräldrar med hemmavarande barn över 18 år. Om den enskilde har rätt till personlig assistans eller annan hjälp i hemmet, ska inte personalen ta över den icke-funktionshindrade makens/makans ansvar för det gemensamma hushållet.

Personlig assistans till barn

När behovet av personlig assistans bedöms för barn ska det bortse från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose enligt föräldrabalken med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Detta ska göras genom schablonavdrag (föräldraavdrag) från barnets behov av hjälp med grundläggande behov och andra personliga behov enligt 9 a §. Föräldraavdrag ska fastställas med hänsyn till barnets ålder och göras dels från grundläggande behov, dels från andra personliga behov. Avdrag ska dock inte göras till den del hjälpbehovet avser

1. sådant stöd som avses i 9 a § första stycket 1 eller 7,
2. åtgärder som är direkt nödvändiga för att hjälp enligt 9 a § första stycket 1 eller 7 ska kunna ges,
3. måltider i form av sondmatning,
4. åtgärder som är direkt nödvändiga för förberedelser och efterarbete i samband med sådana måltider,
5. grundläggande behov från och med den månad då barnet fyller 12 år,
6. andra personliga behov före den månad då barnet fyller ett år, eller
7. andra personliga behov från och med den månad då barnet fyller 18 år.

Regeringen får meddela föreskrifter om föräldraavdragets storlek.

Om omvårdnadsbidrag lämnas får det inte påverka bedömningen av behovet av personlig assistans.

Personlig assistans i barnomsorg, skola och daglig verksamhet

Enligt Socialförsäkringsbalken (2010:110) kan assistansersättning inte beviljas när den funktionshindrade vistas eller deltar i barnomsorg, skola eller daglig verksamhet.

Personlig assistans kan dock beviljas under tid i barnomsorg, skola och daglig verksamhet om det finns särskilda skäl. Det kan förekomma när den enskildes funktionshinder skapar särskilda svårigheter att kommunicera med andra än med sin eller sina personliga assistenter, eller när det är viktigt att den personliga assistenten finns till hands på grund av deltagarens hälsotillstånd. Det kan också finnas situationer där funktionshindret gör det särskilt angeläget att den assistansberättigade har ett starkt begränsat antal personer knutna till sig.

När det gäller barnomsorg och skola kan assistansersättning alltid lämnas om den enskilde behöver hjälp med andning eller sondmatning och åtgärder som är direkt nödvändiga för att kunna ge sådan hjälp. Vid utredning om behov av personlig assistans under vistelse i barnomsorg, skola och daglig verksamhet ska utöver medicinskt underlag även underlag från respektive verksamhet begäras in där barnets behov framgår samt hur barnet fungerar i den aktuella miljön.

Sjukhusvistelse

Enligt Socialförsäkringsbalken (106 kap. 24 §) så lämnas inte assistansersättning för den tid den funktionshindrade vårdas på institution som tillhör staten, en kommun eller en region, eller vårdas på en institution som drivs med bidrag från staten, en kommun eller en region.

Om det finns särskilda skäl kan assistansersättning lämnas under tid när den funktionshindrade vårdas på sjukhus under en kortare tid (106 kap. 25 §)
Enligt förarbetena kan sådana särskilda skäl anses finnas i exempelvis i

- i de fall där karaktären av funktionshindret gör det särskilt angeläget att den personliga assistenten finns till hands (prop. 1995/96:146 s. 15)
- situationer då en persons funktionshinder eller kombination av funktionshinder, hälsotillstånd eller möjligheter att kommunicera kräver att en eller ett starkt begränsat antal personer med ingående kunskap om den funktionshindrade finns till hands (bet.1995/96:SoU15 s.16).

Vid tillfällig utökning i samband med sjukhusvistelse ska förutom aktuellt beslut och utredning av Försäkringskassan även underlag från sjukhuset begäras in.

Semesterresor

I rättspraxis har det ansetts rimligt att en person i aktiv ålder någon gång ges möjlighet att göra en kortare resa till närliggande länder (RÅ 2003 ref. 79 I). Utrymmet för att bevilja insatser för resor till mer avlägsna resmål är dock begränsat (HFD 2011 ref. 60).

Däremot kan den funktionshindrade exempelvis resa på semester och utnyttja redan beviljade assistanstimmar under avräkningsperioden. För att kunna planera ska förfrågan till områdeschef LSS ske skriftligen tre månader innan utlandsresan och vid semesterresor inom Sverige som innebär övernattning en månad i förväg. Vid tillfällig utökning i samband med semesterresa ska aktuellt beslut och utredning av Försäkringskassan begäras in.

Enskildes sjukdom

Ansökan om en tillfällig utökning i samband med sjukdom kan göras om den funktionshindrade uteblir från t.ex. daglig verksamhet pga. egen sjukdom. Vid tillfällig utökning i samband med den enskildes sjukdom ska förutom aktuellt beslut och utredning av Försäkringskassan även underlag från daglig verksamhet begäras in. Vid återkommande

ansökningar om tillfällig utökning vid den enskildes sjukdom behöver Försäkringskassan informeras för ev. omprövning av beslut.

Val av assistansanordnare

Den som blir beviljad personlig assistans kan antingen välja att kommunen utför assistansen eller välja att få ekonomiskt stöd och själv vara arbetsgivare för assistenten/assistenterna eller anlita en privat anordnare.

Merkostnader vid sjukdom eller vikarieanskaffning vid privat utförande av personlig assistans
Kommunen är enligt 9 § 2 LSS skyldig att ge biträde till personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans som inte täcks av beviljade assistanstimmar. T.ex. när ordinarie personlig assistent är sjuk är kommunen skyldig att svara för den faktiska merkostnaden som uppstår vid ordinarie assistents frånvaro och då en vikarie måste utföra assistansen. Det är den enskilde som avgör om kommunen ska tillhandhålla vikarie eller betala ut ekonomiskt stöd för att den enskilde eller assistansanordnaren själv tillsatt vikarie.

Kommunen går in med vikarie i egen regi endast om behovet inte kan lösas på annat sätt. Den enskilde/assistansanordnare ansöker vid varje sjukfall till handläggaren. Av praktiska skäl kan den enskilde välja att ansöka om insatsen med regelbundna intervall t.ex. månadsvis. Om den enskilde överlåter till en assistansanordnare att för sin räkning sköta dessa ansökningar till kommunen krävs att fullmakt upprättats av den enskilde. Ansökan handläggs som ett sedvanligt LSS-ärende och beslut fattas enligt 9 § 2 LSS och är överklagbart. För att ansökan ska kunna utredas ska den enskilde inkomma med underlag som påvisar de faktiska kostnaderna.

Delat ansvar mellan kommunen och Försäkringskassan

Ansvaret för insatsen personlig assistans är delat mellan kommunerna och Försäkringskassan. Kommunerna är huvudmän för insatsen ”biträde till personlig assistans eller skäligen kostnader för sådan assistans till den del behovet inte täcks av Försäkringskassan”, enligt 9 § 2 LSS, och har ett s.k. Basansvar för den personliga assistansen.

Försäkringskassan ansvarar för att bedöma rätten till assistansersättning för personer som har behov av assistans för sina grundläggande behov i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka enligt 51 kap. SFB. Om behovet av hjälp med de grundläggande behoven inte överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka avslår Försäkringskassan ansökan utan att ta ställning till andra behov. Den enskilde kan då vända sig till kommunen för att begära insatsen enligt LSS.

Om kommunen tagit emot ett beslut från Försäkringskassan om att den enskilde saknar rätt till assistansersättning, ska utan dröjsmål informera den enskilde om förutsättningarna för insatser enligt LSS (15 b §). Skyldigheten gäller inte om det är uppenbart obehövligt. Kommunerna ansvarar alltid för kostnaden för de 20 första timmarna i veckan, även då den enskilde beviljas assistansersättning.

Överlämnande av ärende till Försäkringskassan (15 § 8 p LSS)

Om någon hos kommunen ansökt om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till sådan assistans enligt LSS ska kommunen, om den enskilde kan antas ha rätt till assistansersättning enligt 51 kap. SFB, anmäla detta till Försäkringskassan. Försäkringskassan har då att pröva frågan om rätt till assistansersättning.

Ledsagarservice enligt 9 § 3 p. LSS

Ledsagarservice är en tämligen begränsad insats. Är till för dem som inte har personlig assistans för att t.ex. besöka vänner, delta i fritidsaktiviteter eller att bara promenera. Syftet är att bryta den isolering som ofta blir följd av en omfattande funktionsnedsättning. Insatsen kan inte beviljas till de som är beviljade personlig assistans. Finns ingen nedre eller övre åldersgräns för insatsen, insatsen ska ge möjlighet för personer med en funktionsnedsättning att leva som alla andra i motsvarande ålder.

Insatsen bör ha karaktären av personlig service och anpassas efter de individuella behoven. Omvårdnad ingår inte i insatsen. Ledsagarservice är i huvudsak avsedd för aktiviteter av vardaglig karaktär i närmiljön och ska ses som en tämligen begränsad insats.

Insatsen beviljas i antal timmar per månad och outnyttjade ledsagartimmar kan inte sparas till nästkommande månad. Vid ledsagning för längre resor görs separat begäran och prövning. Ledsagning beviljas i regel inte för dem som bor i en gruppbostad eller servicebostad men individuell prövning görs. Ledsagning i samband med semesterresor tillämpas mycket restriktivt. Hänsyn tas i möjligaste mån till den enskildes önskemål om ledsagare och aktiviteterna planeras utifrån den enskildes önskemål. Beslutet bör tidsbegränsas.

Ledsagarservice till barn

Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning har, liksom andra vårdnadshavare, ansvar enligt föräldrabalken för barns omvårdnad och trygghet. Vårdnadshavaren skall svara för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. En jämförelse ska göras med barn/ungdomar utan funktionsnedsättning i samma ålder. Föräldraansvaret för ett barns aktiviteter måste bedömas vara mer omfattande ju yngre barnet är. En bedömning görs i varje enskilt fall utifrån det individuella behovet.

Biträde av kontaktperson enligt 9 § 4 p. LSS

En kontaktperson är en medmänniska som har till uppgift att hjälpa till att bryta den enskildes isolering genom samvaro och hjälp till fritidsverksamhet. Kontaktpersonen ska medverka till att personer med funktionsnedsättning kommer ut i samhället och kommer i kontakt med andra människor.

Insatsen ska ses som ett icke professionellt stöd som ges av en människa med stort engagemang och intresse för andra människor. Något krav på särskild yrkeskompetens hos kontaktpersonen kan inte ställas. Insatsen kontaktperson är avsedd att underlätta för den som saknar ett socialt kontaktnät att få en sådan kontakt. Avsikten med en kontaktperson är främst att tillgodose behovet av en medmänniska när anhängigkontakt saknas eller behöver kompletteras. En kontaktperson är en vanlig medmänsklig kontakt, en god förebild som ger stöd i vardagslivet. Det kan i särskilda fall vara möjligt att ha mer än en kontaktperson. Kontaktperson beviljas i regel inte för dem som bor i en gruppbostad eller servicebostad men individuell prövning görs.

Hänsyn tas till den enskildes önskemål om kontaktperson, det får dock inte vara någon i hushållet. Insatsen beviljas i antal kontakter per vecka eller månad och beslutet bör tidsbegränsas.

Avlösarservice i hemmet enligt 9 § 5 p. LSS

Med avlösarservice avses vanligen avlösning i det egna hemmet. Syftet med insatsen är att en person tillfälligt övertar omvårdnaden från anhöriga eller närstående. Insatsen avlösarservice i

hemmet enligt LSS avser att göra det möjligt för anhöriga eller familjehemsföräldrar att få avkoppling och utträta sysslor utanför hemmet.

Föräldrar till barn med funktionsnedsättning kan behöva hjälp med avlösning för att kunna koppla av eller för att genomföra aktiviteter som barnet inte deltar i. Likaså kan avlösning vara en förutsättning för att föräldrar ska kunna ägna sig åt syskon eller kunna resa bort. Avlösarservice som insats innefattar inte den enskildes behov av regelbundna eller andra aktiviteter, utan är avsedd för anhöriga.

Avlösarservice kan ges som en regelbunden insats och i akuta situationer. Avlösarservice bör vara tillgänglig under dagtid, kvällar och nätter samt under helger. Tanken är dock inte att avlösarservice ska ersätta förskola och fritidshem.

Enligt bestämmelserna ska avlösarservice ske i hemmet, det är inte möjligt att verkställa insatsen i en annan stad. Däremot ska barnet kunna tas till en närbelägen lekplats utan att det kan anses vara i strid med lagstiftningen.

Insatsen beviljas i antal timmer per vecka/månad och utnyttjade timmar kan inte sparas till nästkommande månad. Beslutet ska tidsbegränsas. Hänsyn ska tas till den enskildes önskemål om avlösare, dock ska inte personer inom hushållet anställas som avlösare.

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9 § 6 p. LSS

Personer ska genom korttidsvistelse erbjudas miljöombyte och rekreation. Anhöriga eller familjehemsföräldrar ska få avlösning i omvårdnadsarbetet och få utrymme för avkoppling. Insatsen bör också kunna ses som ett led i att bryta ett beroendeförhållande mellan barn och föräldrar.

Korttidsvistelsen ska kunna anordnas i korttidshem, hos familj eller på annat sätt. Korttidsvistelse innebär att en person med funktionsnedsättning tillfälligt under en kortare eller längre tid vistas på ett korttidshem, hos en familj eller deltar i lägervistelse. Korttidsvistelse utanför det gemensamma hemmet ska vara ett alternativ/komplement till avlösarservice.

Korttidsvistelse kan erbjudas som en regelbunden insats eller vid akuta behov. Lägervistelse beviljas i särskilda fall. I första hand prövas om behovet kan tillgodoses i den egna kommunen. Insatsen beviljas med antal dygn per månad. Det är inte reglerat i LSS hur ofta eller hur lång tid en korttidsvistelse kan vara. Om ett barn bor merparten av tiden på ett korttidshem bör biståndshandläggaren överväga om det finns skäl att föreslå för föräldrarna att barnet i stället ska erbjudas en plats i en bostad med särskild service. Beslutet ska tidsbegränsas.

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov, enligt 9 § 7 p. LSS

Kommunen är skyldig att bedriva fritidsverksamhet för alla skolpliktiga barn upp till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år, enligt 14 kap. 7 skollagen (2010:800) en skyldighet att erbjuda fritidshem till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år.

Denna insats syftar till att skolungdomar som fyllt 13 år och tillhör lagens personkrets ska garanteras särskild tillsyn före och efter skolan samt under lov och studiedagar. Rätten till insatsen infaller från och med den dag då den enskilde fyller 13 år. (se prop.1992/93:159 s. 79)

Insatsen riktar sig till ungdomar med omfattande funktionshinder som har förvärvsarbetande föräldrar och som inte kan klara sig själva före eller efter skoldagens slut eller under lov och ferier. Om ungdomen fyller 13 år under höstterminen kan det uppstå ett glapp då lagtexten uttryckligen anger att korttidstillsyn är till för ungdomar över 12 år. Om ungdomen bedöms ha ett behov av korttidstillsyn under glappet får ansökan i stället prövas enligt SoL.

Korttidstillsyn kan även beviljas för personer som är beviljade personlig assistans enligt LSS 9 § p 2 eller enligt Socialförsäkringsbalken (RegR 3191-04). Dock bör inte insatsen personlig assistans ske samtidigt som korttidstillsyn inom skolbarnomsorgen då all aktivitet för barnets vistelse i skolan och dess verksamheter åvilar skolan som huvudman att sörja för, t.ex. genom elevassistent. Den enskildes eller en enskild familjs önskemål och behov bör så långt möjligt vara avgörande vid val av utformningen av korttidstillsynen. Beslutet ska tidsbegränsas.

Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet enligt 9 § 8 p. LSS

För barn och ungdomar, som omfattas av lagen och som inte kan bo hos sina föräldrar trots olika stödåtgärder, ska bostad i en annan familj eller bostad med särskild service för barn och ungdomar vara ett alternativ.

Den enskilde beviljas insats enligt 9 § 8 LSS. Därefter är det kommunen som bestämmer hur beslutet ska verkställas, antingen genom att den enskilde erbjuds boende i ett familjehem eller en bostad med särskild service för barn eller ungdomar. Om den enskilde inte är nöjd med kommunens beslut om utformningen av insatsen kan den enskilde överklaga detta beslut.

Familjehem

Ett familjehem enligt LSS bör enligt förarbetena i första hand ses som ett komplement till föräldrahemmet. Familjehem bör komma ifråga för barn och ungdomar med svåra funktionshinder som trots olika stödinsatser helt eller delvis inte kan bo kvar i föräldrahemmet. Med familjehem menas ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnd tar emot barn för stadigvarande vård och fostran (3 kap. 2 § socialtjänstförordningen). Definitionen gäller för både SoL och LSS.

Placering i familjehem är även en insats enligt SoL. Vilken lag som ska tillämpas beror på orsaken till att barnet ska placeras i familjehemmet. Enligt LSS så är familjehemmet inte till för att ge barnet skydd eller vara en kompensation av bristande föräldraförmåga som genom SoL utan ges på grund av barnets omfattande omvårdnadsbehov eller skolgång på annan ort. Insatsen omfattar barn och ungdomar till dess att deras skolgång inom grundskola och gymnasiet upphör.

Bostad med särskild service för barn och ungdomar

Det finns ingen nedre åldersgräns för insatsen bostad med särskild service. Vissa barn kan ha så stora behov att det krävs kvalificerad särskild utbildad personal och teknisk utrustning. Barn och ungdomar i behov av bostad med särskild service bör i princip kunna vara alla åldrar upp till dess deras skolgång inom det allmänna skolväsendet för barn och unga upphör (prop. 1992/93:159 s. 81). Det innebär att en ungdom kan bo kvar i en bostad med särskild service fram till dess att hen har avslutat gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

I insatsen bostad med särskild service ingår omvårdnad (9 e § LSS). Vad som avses med omvårdnad enligt LSS är sparsamt beskrivet i förarbetena. I förarbetena anges bl.a. att i omvårdnaden bör ligga en skyldighet att ge stöd och hjälp till enskilda med de dagliga behov som de inte klarar själva. Exempel på sådana behov kan vara hjälp att sköta hygien, att klä

på sig, att förflytta sig, att kommunicera med andra, att komma ut bland andra människor och hjälpa till med t.ex. inköp av olika slag (prop. 1992/93:159 s. 91).

Boende på grund av skolgång på annan ort

Det är inte bara ett omfattande stödbehov som kan ligga till grund för ett beslut om bostad med särskild service för barn eller ungdomar. Om en elev efter eget val och önskemål av vårdnadshavare har tagits emot i en skola i en annan kommun är det, enligt RÅ 2003 ref. 79 II, behovet av stöd och service för att kunna fullfölja skolgången som bestämmer om den begärda insatsen ska beviljas. HFD konstaterar i målet att det i förarbetena anges att sådant boende kan vara orsakat av den unges skolsituation och av omfattande omvårdnadsbehov (prop. 1992/1993:159 s 81). HFD ansåg därmed att kommunen inte kunde avslå en ansökan om bostad med särskild service för barn eller ungdomar med hänvisning till att den unge kunde gå i en gymnasieskola i närområdet och bo kvar hemma.

Beslut om boende i kombination med andra insatser

Ett beslut om bostad med särskild service för barn eller ungdomar kan kombineras med ett beslut om ledsagning, jfr RÅ 1995 ref. 47. Normalt ska behovet av ledsagning tillgodoses inom ramen för bostaden med särskild service för barn och ungdomar.

Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad för vuxna enligt 9 § 9 p. LSS

Vuxna personer som omfattas av LSS kan ha rätt till bostad med särskild service. Bostaden skall vara personligt anpassad och i anslutning till boendet skall ordnas erforderligt personal som kan ge stöd och service. Personal skall arbeta utifrån att stödja och handleda den enskilde utifrån ett socialt, pedagogiskt och psykosocialt perspektiv. Den enskildes behov av stöd och service ligger till grund för val av bostadsform.

Kriterier för att bevilja bostad med särskild service

Ett omfattande tillsyn och omvårdnadsbehov ska föreligga. I samband med utredning om bostad med särskild service genomförs en insatsmätning som innebär att handläggaren genomför en intervju med enskild, ev. företrädare och anhöriga för att utreda behovet av bostad.

Som komplettering till insatsmätningen kan även underlag begäras in från andra sakkunniga, t.ex. läkare, sjuksköterska, arbetsterapeut sjukgymnast, kurator, psykolog osv.

Omfattningen av tillsyn och omvårdnad styr valet av boendetyper mellan servicebostad eller gruppboende. Beslutet tidsbegränsas i regel inte. Det finns tre olika huvudformer av bostäder: servicebostad, gruppboende och annan särskilt anpassad bostad.

Gruppboende

Gruppboende är ett bostadsalternativ för personer som har ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. I gruppboendet ska det finnas behövlig fast kollektiv bemanning som i huvudsak ska täcka de boendes hela stödbehov. I insatsen ingår omvårdnad (9 e § LSS). Det innebär att ge stöd och hjälp till enskilda med de dagliga behov som de inte själva klarar. Exempel på sådana behov kan vara hjälp att sköta hygien, att klä på sig, att förflytta sig, att kommunicera med andra, att komma ut bland andra människor och hjälpa till med t.ex. inköp av olika slag (prop. 1992/93:159 s.91).

I insatsen bostad med särskild service ingår även kultur- och fritidsverksamhet, vilket skall bidra till att bredda den enskildes sociala nätverk. Inom gruppboendets ram ska den enskilde

ges stöd så att egna intressen och önskemål tas tillvara. Den enskilde ska få möjlighet att utveckla ett varierat socialt nätverk och ta del av, eller själv utöva kultur- och fritidsaktiviteter som erbjuds både inom den kommunala organisationen och i samhället för övrigt.

Omvårdnaden ska ges på ett sådant sätt att den stärker den enskildes tilltro till sin egen förmåga. Omvårdnaden ska kontinuerligt anpassas efter rådande omständigheter så att den svarar mot den enskildes aktuella situation och noggrant planeras, dokumenteras och följas upp.

Servicebostad

Servicebostad är en mellanform mellan ett helt självständigt boende i egen lägenhet och en lägenhet i gruppboende. Bostaden ska ha ett visst fast basstöd genom anställd personal med dygnet-runt-stöd utifrån den enskildes behov. Lägenheterna är anpassade efter de enskildas behov och ligger ofta samlade i samma hus eller i kringliggande hus. I insatsen bostad med särskild service ingår omvårdnad. Det innebär att ge stöd och hjälp till enskilda med de dagliga behov som de inte klarar själva. Exempel på sådana behov kan vara hjälp att sköta hygien, att klä på sig, att förflytta sig, att kommunicera med andra, att komma ut bland människor och hjälpa till med t.ex. inköp av olika slag (prop. 1992/1993:159 s.91).

I insatsen bostad med särskild service ingår även kultur- och fritidsverksamhet. All fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter behöver nödvändigtvis inte ske ute i samhället. Stöd kan även behövas för att få tillgång till musik, film, böcker och nyheter i hemmet.

Annan särskild anpassad bostad

Annan särskild anpassad bostad är en av kommunen anvisad lämplig bostad som den enskilde kan ha rätt till. I förarbetena anges att bostaden bör ha en viss grundanpassning till funktionshindrade personers behov. Omvårdnad, kultur- och fritidsaktiviteter eller hälso- och sjukvård ingår inte in en annan särskild anpassad bostad. Insatsen annan särskild anpassad bostad kan kombineras med andra insatser enligt LSS, t.ex. personlig assistans, kontaktperson och ledsagarservice.

Personer som bor i en egen lägenhet (inte via LSS) och som har behov av en anpassad lägenhet får ansöka om bostadsanpassning.

Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig enligt 9 § 10 p. LSS

Daglig verksamhet riktar sig till personer som tillhör personkrets ett eller två enligt LSS och som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig. Omfattar personer i yrkesverksam ålder. Detta innebär att den enskilde har rätt att vara kvar i daglig verksamhet i enighet med rådande pensionssystem. HFD har slagit fast att rätten till insatsen daglig verksamhet enligt LSS inte kan kvarstå längre än till den åldersgräns som gäller enligt rådande pensionssystem.

Den dagliga verksamheten ska erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap efter hans eller hennes önskemål. Ett övergripande mål med insatsen är att utveckla den enskildes möjligheter till arbete på kortare eller längre sikt, även om detta mål för vissa endast kan uppnås på längre sikt eller vara orealistiskt (se prop. 1992/93:159 s.90 och 181).

När det gäller omfattningen av daglig verksamhet bör samma generella normer gälla som i arbetslivet. Insatsen ska erbjuda deltagarna en individuellt anpassad verksamhet efter vars och ens förmåga. Den enskilde ska i normalfallet få all den omvårdnad som han eller hon behöver för att klara av att delta i daglig verksamhet genom den personal som redan finns i den dagliga verksamheten.

Daglig verksamhet erbjuds vanligtvis kl. 08:00-16:00 måndag till fredag; inte helg-/röda dagar. Företagsförlagd daglig verksamhet kan ske på andra tider och beroende på behov kan individuellt anpassade arbetstider förekomma.

Handläggningsprocessen

Allmänt om personkretsen enligt LSS

För att omfattas av LSS-lagens insatser måste den enskilde tillhöra någon av lagens tre personkretsar enligt 1 § LSS. Om den enskilde inte bedöms tillhöra personkretsen avslås begäran på den grunden. Då utredning av personkretstillhörighet kan ta lång tid, kan i avvaktan på personkretsutredning beslut om insatser fattas enligt socialtjänstlagen.

Barnperspektivet

I 6 a § LSS anges att barnets bästa ska beaktas när åtgärder rör barn. Enligt 8 § ska barnet få relevant information och ges möjligheter att framföra sina åsikter. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. I förarbetena anges att vid tillämpningen av bestämmelsen (6 a §) så kan det ibland innebära att information inte ska ges, eller att bara viss information ges, beroende på vad som är bäst för det enskilda barnet i förhållande till barnets ålder, mognad och tidigare kunskaper. Det kan innebära att det inte alltid är lämpligt att efterfråga barnets åsikt. Barn har rätt till inflytande vid ansökan, utredning, beslut och uppföljning. Vid inledande kontakter med vårdnadshavare ska information därför ges om att barnets perspektiv beaktas i utredningen och att barnet kommer att få inflytande i utredningsprocessen.

Biståndshandläggaren ska skaffa sig kännedom om barnets vilja, förutsättningar och uppfattning om sin situation.

Vilka överväganden som görs i utredningen utifrån barnets perspektiv och hur detta påverkar beslutet ska framgå av dokumentationen. Hur barnet har varit delaktig i utredning, beslut och uppföljning, liksom barnets åsikter och önskemål ska dokumenteras. Då barnet inte kan eller vill delta i utredningsprocessen ska orsaken framgå i dokumentationen.

Vårdnadshavare

Ett barn står under vårdnad av båda sina föräldrar (gemensam vårdnad) eller en av föräldrarna (ensam vårdnad), alternativt en eller andra personer som utsetts av domstol till särskilt förordnade vårdnadshavare (6 kap. 2 första stycket FB). Den som har vårdnaden om ett barn är vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma om barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran blir tillgodosedda (6 kap. 2 § andra stycket FB). Det innebär att vårdnadshavaren har det rättsliga ansvaret för barnets person samt för att barnet får sina grundläggande behov tillgodosedda. Det är därför barnets vårdnadshavare som kan begära insatser enligt LSS för barnet. En vårdnadshavares ansvar och bestämmanderätt kvarstår till dess barnet fyller 18 år.

God man och förvaltare

Grunden för att få god man eller förvaltare är relaterat till sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållanden. Det ska handla om ett medicinskt tillstånd som sätter ner den kognitiva förmågan.

Följande ska enligt lag anmäla behov av god man till överförmyndarnämnden:

Socialnämnden - Enligt 5 kap 3 § socialtjänstförordningen (2001:937) skall socialnämnden anmäla behov av god man eller förvaltare till överförmyndarnämnden.

Kommunen - Enligt 15 § 6p. lagen om särskild service till vissa funktionshindrade (LSS) skall kommunen anmäla behov av god man eller förvaltare till överförmyndarnämnden.

Företräde inför nämnd

I ett ärende som rör insatser enligt 9 § LSS har den enskilde rätt att muntligen vid besök lämna uppgifter inför nämnden, om det inte finns särskilda skäl mot det (8 a § LSS). Den enskilde ska underrättas om sin rätt enligt första stycket. Lag (2010:480). Om det finns särskilda skäl kan beslutsfattaren vägra den enskilde ett personligt sammanträffande.

Utgångspunkter för handläggningen

Enligt 9 § i Förvaltningslagen ska ett ärenden handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Om ett ärende inte har avgjorts senast inom sex månader, får den enskilde skriftligen begära att myndigheten ska avgöra ärendet. Myndigheten ska inom fyra veckor från den dag då en sådan begäran kom in antingen avgöra ärendet eller i ett särskilt beslut avslå begäran (12 §).

Att genomföra en utredning

En utredning enligt LSS ska ge svar på tre centrala frågor:

- omfattas den enskilde av någon av de personkretsar som beskrivs i LSS,
- har den enskilde behov av insatsen,
- tillgodoses behovet (faktiskt) på annat sätt.

Utredning och bedömning

Vid begäran om insatser enligt LSS gör handläggaren en tvåstegsbedömning. Först måste handläggaren ta ställning till om den enskilde tillhör personkretsen enligt LSS eller inte. Om den enskilde inte bedöms tillhöra personkretsen avslås begäran på den grunden. Tillhör den enskilde personkretsen, görs en bedömning av begärd insats. Utredning ska ske skyndsamt utan att rättssäkerheten eftersätts. Handläggaren ska under utredningen informera om att beslut fattade genom Försäkringskassan, såsom omvårdnadsbidrag och assistansersättning kan påverkas om den enskilde blir beviljade insatser enligt LSS.

Bedömning av personkretstillhörighet

Vid bedömning av personkretstillhörighet krävs underlag för att kunna fastställa vilken personkrets personen tillhör. Personkrets ett och två bygger på medicinska diagnoser och innebär att det ska finnas medicinska underlag som styrker personkretstillhörigheten.

De kriterier som anges i punkt 3 ska inte prövas för de grupper som omfattas av punkt 1 och 2 (prop.1992/93:159 s.167). Personkretstillhörighet enligt punkt 3 tar inte fasta på någon speciell diagnos utan bygger på en funktionsbedömning utifrån vilka svårigheter den enskilde har i den dagliga livsföringen till följd av sin funktionsnedsättning.

Vid bedömning av tillhörigheten enligt personkrets tre är de medicinska underlagen en del av underlaget för bedömningen tillsammans med en funktionsbedömning. Prövning av personkrets ska göras vid varje ny begäran eller nyprövning av insats.

Beslut

Ett beslut ska alltid innehålla vem beslutet gäller, vad beslutet avser, motivering av beslutet, under vilken tid beslutet gäller, och enligt vilket lagrum beslutet fattas. Ska vidare framgå när beslutet fattats, och av vem (namn och befattning). Beslutsfattare är enligt Individ och familjenämnden utsedd delegat. Beslutet ska även innehålla form av insats/insatser. Beslut ska alltid tas med omprövningsförbehåll. Vid beviljande av insatser ska den enskildes målsättning med begärda och beviljade insatser framgå.

Beslut om insatser kan vara tidsbegränsade. Enligt Justitieombudsmannen (JO, Riksdagens ombudsmän) är utgångspunkten för alla insatser enligt LSS att de ska vara varaktiga. Tidsbegränsade beslut kan bli aktuellt i de fall där den enskildes behov av insatsen varierar över tiden, t.ex. insatser i form av ledsagarservice, biträde till kontaktperson eller avlösarservice. Även insatsen personlig assistans är en insats där behoven kan variera över tid.

Tackar nej till insats

Om en insats inte blir verkställd inom rimlig tid på grund av att den enskilde tackar nej måste ett ställningstagande göras om den enskilde fortfarande har behov av insatsen. Beslutet kan komma att omprövas enligt förvaltningslagen 37, 38 §§.

Kommunicering av förslag till beslut

Vid beslut som går den enskilde emot så ska utredningen delges den enskilde. Kommunikering av beslut kan ske både muntligt och skriftligt. Vid skriftlig kommunikering av avslagsbeslut ska samtliga underlag delges den enskilde eller dennes företrädare. I dokumentationen ska det alltid framgå att kommunikering skett alternativt motivering till varför kommunikering inte har skett. En utredning behöver inte kommuniceras ifall beslutet inte går emot den enskildes begäran.

Hur lång svarsfrist som kan anses lämplig får enligt propositionen till förvaltningslagen avgöras utifrån bland annat ärendetyp och materialets omfattning och komplexitet. Sökanden ska ges skäligt rådrum för sina överväganden. (Proposition 2016/17:180 sid. 311.)

Lämplig kommunikeringstid kan variera mellan 7-14 dagar, eller annan tidsperiod i överenskommelse mellan biståndshandläggaren och den enskilde. En individuell bedömning får göras utifrån ärendetyp och materialets omfattning och komplexitet.

Avslag

Avslag på begäran av insats enligt 9 § LSS kan göras på grund av att sökande inte tillhör personkretsen, sökande inte har behov av insatsen eller att sökande får sina behov tillgodosedda på annat sätt. Beslut om avslag ska motiveras och alltid meddelas skriftligt med hänvisning hur man överklagar (besvärshänvisning). En person som inte bedömts tillhöra personkretsen ska alltid erbjudas och informeras om prövning enligt socialtjänstlagen (SoL)

Överklagande av beslut

Beslutet om avslag måste överklagas skriftligt och i skrivelsen ska det anges vilket beslut som överklagas och vilken ändring som önskas. Den enskilde kan vända sig till den biståndshandläggare som fattat beslutet för att få hjälp. Det är den enskilde själv eller dennes ombud som står för innehållet. Det finns inga krav enligt LSS eller förvaltningslagen att överklagandet måste skrivas under. Överklagandet skickas till sektor omsorg och ska ha inkommit inom tre veckor från den dag den enskilde eller dess företrädare fick ta del av beslutet. Har skrivelsen inkommit för sent ska skrivelsen avvisas. Ett överklagande ska expedieras inom en vecka från det att den inkommit till sektor omsorg.

Uppföljning av beviljade insatser

Systematiska och regelbundna uppföljningar av pågående insats ska göras för att få underlag för bedömning om insatsen ska avslutas, fortsätta eller förändras. En första uppföljning ska ske inom 3 månader från det att insatsen har verkställts och ska ske med hjälp av upprättad genomförandeplan. Därefter ska beslutet följas upp en gång per år eller vid behov.

Nyprövning sker i samband med att det tidsbestämda beslutet upphör. Uppföljningen sker genom kontakt med den enskilde och ev. dennes företrädare och behörig personal. Uppföljningen ska dokumenteras.

Genomförande av beviljade insatser

När en beviljad insats ska verkställas skickas beslutet till ansvarig enhetschef i produktion som ska kontakta den enskilde inom en vecka. Enhetschefen ansvarar för ev. rekrytering av personal och planering för att kunna genomföra den beviljade insatsen. Planeringen sker i samråd med den enskilde. Besluten ska verkställas skyndsamt och senast inom tre månader. När det gäller insatserna kontaktperson och kontaktfamilj så verkställs beställningen av kontaktsekreteraren.

Enhetschefen ska meddela biståndshandläggaren om ett beslut inte verkställs samt med en notering om orsak och vidare planering för hur beslutet ska verkställas. Detsamma gäller om verkställigheten upphör eller avslutas. Enhetschefen på enheten äldre och LSS ansvarar för rapportering av ej verkställda beslut till Individ och familjenämnden och IVO.

Hälso- och sjukvård

Utifrån hälso- och sjukvårdslagen ska kommunen erbjuda en god hälso- och sjukvård på lika villkor för alla inom socialförvaltningens verksamheter avseende legitimerad personals kompetensnivå. Med legitimerad personal avses här arbetsterapeut, sjukgymnast, fysioterapeut och sjuksköterska. Regionen ansvarar för alla läkarinsatser inom den kommunala hälso- och sjukvården.

Egenvård

Egenvård är en hälso- och sjukvårdsåtgärd som en legitimerad yrkesutövare inom hälso- och sjukvården bedömt att en person själv kan utföra eller utför med hjälp av någon annan. Den egenvård som den enskilde utför själv eller med hjälp av någon annan räknas som egenvård. Enligt 18 § hälso- och sjukvårdslagen ska kommunen erbjuda hälso- och sjukvård till dem som bor i särskilda boenden, bostäder med särskild service samt dem som vistas i daglig verksamhet.

En kommun får även i övrigt erbjuda de som vistas i kommunen hemsjukvård. Kommunen har hälso- och sjukvårdsansvar upp till och med sjuksköterske-, arbetsterapeut- och fysioterapeutnivå.

Tandvård

Personer som tillhör LSS-personkrets och har ett beslut om insatser via LSS har rätt till Regionens tandvårdsstöd som består av två delar. Dels en så kallad uppsökande munhälsobedömning och dels tandvård till samma avgift som sjukvård, så kallad nödvändig tandvård. Biståndshandläggaren ansvarar för att identifiera vilka som har rätt till tandvårdsstöd och utredningsadministratören är ansvarig för uppföljningen av tandvårdsstödet. Biståndshandläggaren ska informera om tandvårdsstöd i samband med beviljande av insats. På särskilda boenden, gruppboende och serviceboende ansvarar enhetschefen för att identifiera vilka som har rätt till tandvårdsstöd samt för uppföljning.

Dokumentation

Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslutade insatser enligt LSS ska dokumenteras. Dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse (21 a § LSS). Dokumentationen skall utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig skall detta antecknas (21 b § LSS).

Dokumentationen ska vara tydlig, objektiv och saklig samt utformas med respekt för den enskilde. Den ska begränsas till att innehålla uppgifter som bedöms vara tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga i förhållande till vad saken gäller (Socialstyrelsens allmänna råd om dokumentation SOSFS 2014:5).

Det ska framgå varifrån uppgifterna kommer, vad som är faktiska omständigheter och vad som är bedömningar, vem som har upprättat handlingen och när det gjordes. Den enskildes inställning till ev. insatser etc. ska dokumenteras. Av en upprättad handling ska det framgå namn och befattning eller titel på den som upprättat handlingen samt när den upprättats (år, månad, dag). Dokumentationen ska vara objektiv och saklig samt lättbegriplig för den enskilde. Den information som framkommer under utredningen och som kan ha betydelse för handläggningen ska dokumenteras inom fem arbetsdagar. All dokumentation ska ske i verksamhetssystemet. Dokumentationen ska också kunna användas för tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring, och för forskning. Enligt 2 § offentlighets- och sekretessförordningen behöver inte handlingar som hör till enskildas personakter diarieföras. Enligt Socialstyrelsens allmänna råd bör handlingar som rör enskilda hållas samman i en personakt. Om det är samma nämnd som är ansvarig för både handläggningen av ärendet och

genomförandet av en beslutad insats kan dokumentationen göras i en personakt. Av praktiska skäl kan man ändå välja att delar av personakten finns tillgänglig hos den som genomför insatsen.

Genomförandeplan

Enhetschefen inom produktion ansvarar för att upprätta en genomförandeplan inom 30 dagar från det att beställningen är mottagen. Originalet förvaras hos enhetschefen. Kopior skickas till den enskilde. Till biståndshandläggaren inom LSS skickas genomförandeplanen via verksamhetssystemet. Biståndshandläggaren använder planen som underlag vid uppföljning. Syftet med en genomförandeplan är att skapa en tydlig struktur för det praktiska genomförandet och uppföljningen av en beslutad insats. Genom planen ska det tydliggöras både för den enskilde och för personalen vad som ska göras, vem som ska göra vad, när och hur. Genomförandeplanen upprättas tillsammans med den enskilde och/eller företrädare/anhöriga.

Individuell plan enligt 10 § LSS

När en insats enligt LSS beviljas ska den enskilde och/eller dess vårdnadshavare/företrädare alltid erbjudas att en upprätta en individuell plan med beslutade och planerade insatser upprättas i samråd med den enskilde. Om den enskilde avböjer erbjudandet vid den tidpunkten skall detta dokumenteras. Den enskilde kan när som helst i ett senare skede begära att en plan upprättas. Den som har beviljats en insats kan när som helst begära att en plan upprättas om det inte redan har skett. Planen ska omprövas fortlöpande, minst en gång om året.

Planen är till för att klargöra den enskildes behov av insatser och underlätta samordning mellan de olika organ som den enskilde får stöd av. Samordningen kan underlättas av att utbyte av planer sker mellan region och kommun, om den enskilde så önskar, och av att även andra organs åtgärder ska redovisas i planen vid kännedom om sådana. Ett särskilt samordningsansvar ligger på kommunen enligt 14 § LSS. Den enskilde ska genom planen ges ett inflytande över de åtgärder som planeras och få en överblick över när olika insatser blir aktuella. För att inhämta uppgifter från andra huvudmän krävs den enskildes samtycke.

Samordnad individuell plan (SIP)

Då den enskilde har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och socialtjänsten inträder skyldigheten för regionen och kommunen att överväga upprättandet av en individuell plan enligt 16 kap. 4§ HSL och 2 kap. 7§ Sol, ofta kallad SIP. Planen ska upprättas om regionen eller kommunen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till att den ska upprättas.

Avgifter och omkostnader

Skäliga avgifter för bostad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter får tas ut av dem som har hel allmän ålderspension, hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken (SFB) eller annan inkomst av motsvarande storlek, enligt de grunder som kommunen bestämmer.

Avgifterna får inte överstiga kommunens självkostnader och kommunen ska se till att den enskilde får behålla tillräckliga medel för sina personliga behov (19 § LSS). Den enskilde betalar ingen avgift för omvårdnad och service när insatser beviljas enligt LSS. Däremot får den enskilde betala för sina egna personliga utgifter i samband med resor, kultur- och fritidsaktiviteter. Den enskilde står själv för sina matkostnader samt hyreskostnad vid beslut om boende. Om någon som är under 18 år får omvårdnad i ett annat hem än det egna med stöd av LSS, är föräldrarna skyldiga att i skäligen utsträckning bidra till kommunens kostnader för omvårdnaden. Kommunen får i sådana fall uppbära underhållsbidrag som avser barnet (20 § LSS). Hälso- och sjukvårdsinsatser eller insatser enligt socialtjänstlagen är avgiftsbelagda.

Förhandsbesked

Om en person som omfattas av LSS tänker bosätta sig permanent i en kommun ska kommun, efter ansökan, ge ett förhandsbesked om de insatser den enskilde har rätt till om han eller hon bosätter sig i kommunen. En förutsättning för ett förhandsbesked är att avsikten att flytta till kommunen är klar och bestämd. Det innebär att den enskilde inte kan kräva förhandsbesked av flera kommuner samtidigt (prop. 1992/1993:159 s. 185). Den enskilde har bara rätt till de beslutade insatserna om han eller hon bosätter sig i kommunen. Förhandsbeskedet gäller under sex månader räknat från den dag då insatserna blir tillgängliga för den enskilde (16 § LSS). Inflyttningskommunen är inte beroende av den tidigare hemkommunens beslut utan avgör på egen hand den enskildes rätt till insatser och hur beslutet ska verkställas.

Ansvarsfördelning mellan kommuner

Med bosättningskommun avses den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt eller en annan kommun om den enskilde har starkast anknytning till den kommunen. Här kan man bland annat få vägledning från folkbokföringsbestämmelserna, men de ska inte alltid vara avgörande.

I 16 § LSS finns en särskild regel för ansvarets upphörande för de som redan är bosatt i kommunen genom ett beslut av en annan kommun, d.v.s. en regel för de som vill att den kommun de redan bor i också ska vara ansvarig kommun enligt huvudregeln i 16 § första stycket

Reglerna i 16 c och d §§ LSS ger kommunen en möjlighet att verkställa olika boendebeslut i en annan kommun, är inte avsedda att inskränka den enskildes rätt att själv bestämma var han eller hon vill bo. Om den enskilde vill bosätta sig permanent i den nya bosättningskommunen och inte vill flytta tillbaka till den beslutande kommunen kan han eller hon ansöka om förhandsbesked. Den ursprungliga kommunens ansvar upphör så snart den nya bosättningskommunen, efter att ha meddelat förhandsbesked, börjar verkställa insatser för den enskilde.

Om det finns särskilda skäl (16 c §), får en kommun verkställa ett beslut enligt 9 § 8 eller 9 i en annan kommun. Den kommun som har beslutat om boendet har ansvaret enligt denna lag gentemot den person som till följd av beslutet är bosatt i den andra kommunen. *Lag (2011:329)*.

Tillfällig vistelse

Bosättningskommunen ansvarar för LSS-insatser även då den enskilde, på eget initiativ, vistas tillfälligt i en annan kommun. Ett undantag finns från denna huvudregel och det är att vistelsekommunen har en skyldighet att tillgodose behov av stöd och hjälp i akuta situationer (16 § fjärde stycket LSS).

Alla slags vistelser omfattas: t.ex. semestervistelser, kortare tids studier eller arbete. Med en kortare tid avses tillfälliga vistelser upp till sex månader (prop.2010/11:49 s. 92.)

När en enskild avser att vistas en kortare tid i annan kommun än bosättningskommunen, är vistelsekommunen skyldig att på begäran bistå med den utredning som bosättningskommunen behöver för att kunna pröva den enskildes ansökan om insatser enligt 9 § LSS, samt verkställa bosättningskommunens beslut.

Tolk

Tolk ska anlitas när en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad.

Medverkandeplikten

I 24 a § LSS regleras att var och en som fullgör uppgifter enligt lagen ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet. Skyldigheten att medverka till god kvalitet gäller endast yrkesverksamma, d.v.s. de personer som ”fullgör uppgifter”. Med yrkesverksamma avses anställda, uppdragstagare, praktikanter, deltagare i arbetsmarknadspolitiska program och andra som får ersättning utöver kostnadstäckning för sina insatser.

Rapporteringskyldigheten

Av 24 b § LSS framgår att den som fullgör uppgifter enligt lagen genast ska rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande, som rör den som får eller kan komma ifråga för insatser enligt LSS.

Rapporteringskyldighet enligt Lex Sarah

Var och en som fullgör uppgifter inom LSS ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som ges är av god kvalitet. Den som uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör den som får insatser inom verksamheten ska genast rapportera detta (14 kap.3 § SoL). Rapporteringskyldigheten gäller även den som handlägger ärenden enligt LSS. I yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet fullgörs rapporteringskyldigheten till den som bedriver verksamheten. Ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska dokumenteras, utredas och avhjälpas eller undanröjas utan dröjsmål.

Våld i nära relationer

Enligt 5 kap 11 § SoL ska socialnämnden verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation och att även barn som bevittnat våld eller andra övergrepp mot närstående vuxna är brottsoffer och kan vara i behov av stöd och hjälp.

Kvinnor med en funktionsnedsättning kan till följd av funktionsnedsättningen vara särskilt utsatta när det gäller våld, främst på grund av bristande förmåga att värja sig, men också på grund av beroendeförhållanden och svårigheter att söka skydd, brist på tillgänglig information om vilka insatser som finns, vart man vänder sig samt svårigheter att kommunicera.

Om barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld ska Barn- och unga alltid kontaktas för utredning och beslut om åtgärder. En anmälan enligt 14 kap 1 § SoL kan behöva aktualiseras i dessa fall.

Referenser

Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

LSS-boken, stöd till beslutsfattare och yrkesverksamma.

Socialtjänstlagen (2001:453)

Föräldrabalken (1949:381)

Äktenskapsbalken (1987:230)

Socialförsäkringsbalken (2010:110)

Offentlighet- och sekretesslagen (2009:400)

Skollagen (2010:800)

Förvaltningslagen (2017:900)

Socialstyrelsens allmänna råd om dokumentation (SOSFS 2014:5)

Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

Socialtjänstförordningen (2001:937)